

Česko-lužický věstník

číslo 11–12 /
listopad–prosinec 2015

ročník XXV

Redakce
Česko-lužického
věstníku
přeje všem
svým čtenářům
krásné
vánoční svátky
a úspěšný
rok 2016

Jan Česla

Serbščina

Je serbska řeč kaž lyry slěbrozwuki,
kiž hiba porsčik zefýra;
kaž truny, kotrež přez hajnišča, łuki
najmilše zynki zaklinča,
zo kwětka tež směwa
so wjesele, spěwa
a klinči haj a dom.

Njeј serbščina kaž wětry šepotace
a w haľzach mócne šumjenje?
Njeј w studničcy to źórło pluskotace
we sćinje čiche zynčenje?
Haj, khwalimy miľu
tu mócnu a žiwu
sej serbsku swoju řeč!

A praj, hač nješuči kaž žołmy wodow,
kiž wichor wala wějacy?
Kaž hrimot, mróčelow to pošny škodow,
hdyž njemdri z blyskom zatrašny?
Haj, hrožace słowa
ze žołmjacoń doľa
to potom zynki su.

Sy slyšaľ hdy ty lubozniše spěwy,
hač soľobika, škowrončka?
Sy pošľchaľ, na jězoru koľp´ hdyž běly
swój spěw we smjercí zanoša?
Tak klinči kaž žana
tež řeč naša rjana;
duž najlubša nam budź!

Zní srbská řeč jak lyra stříbrozvuká,
již probírá prst zefýru,
jak struny, z kterých přes háje a luka
zní zvuky milé každému,
až květ se usmívá
a raduje, zpívá
a zvučí les i dům.

Není snad jako větry šeptající
a mohutný šum větroví?
Není jak ve studánce bublající
ve stínu pramen zvonivý?
Ba, chválíme milou
tu silnou a živou
svou, svoji srbskou řeč!

A řekni, nehučí snad jako vlny,
jež vichr valí dující?
Tak jako bouře, obzor mraků plný
když strašně zuří, blyská, hřmí?
Ba, hrožebná slova
pak odkudsi zdola
z bouřlivých hlubin jdou.

Slyšel jsi snad kdy líbeznější písně
než slavičí a skřivánčí?
Slyšel jsi labuť zpívat v chvíli tísně
před smrtí píseň poslední?
Tak nad jiné krásná
zní řeč naše jasná;
nám nejmilejší bud!

Ochranovská hvězda.
Foto Jessica Grossmannová.

Z knihy Serbska čitanka (Praha 1920) přeložila Zuzana Bláhová-Sklenářová.

V letošním roce uplynulo 175 let od narození a 100 let od smrti Jana Česly (16. 12. 1840 – 11. 10. 1915), lužickoserbského lékaře a básníka. Narodil se v Nowých Boranečích na Radworsku. Jako chovanec pražského Lužického semináře studoval nejprve na Malostranském gymnáziu. Po odchodu na medicínu udržoval nadále styky s tamějším spolkem Serbowka a navštěvoval přednášky J. E. Purkyněho. Po ukončení studia byl až do smrti lékařem ve středočeském Neveklově, kde byl roku 1910 jmenován čestným občanem a dnes tam má pamětní desku. Patřil k nejslibnějším autorům své generace, nastupujícího pokolení bohemofilních katolických autorů. Jeho literární tvorba se datuje pouze do doby studií. Nejvýznamnějším a nejrozsáhlejším dílem je romantická vlastenecká poema Kral Přibysław (1868). Významná je rovněž jeho práce překladatele první lužickoserbsky uvedené hry, tedy Rohovina Čtverrohého od V. K. Klicpery (1862). Dále přeložil Paličovu dceru J. K. Tyla, Babičku Boženy Němcové a další díla.

Z DOMOVA

➤ Nacionalismus s lidskou tváří – příklad Lužických Srbů. Přednáška Jana Škroba v Autonomním sociálním centru Klinika.

Dne 25. srpna se v Autonomním sociálním centru Klinika na pražském Žižkově v rámci LŽU – Lidové žižkovské univerzity – uskutečnila přednáška Jana Škroba na téma *Nacionalismus s lidskou tváří – příklad Lužických Srbů*. Škrob ve své přednášce vycházel především z vlastního měsíčního terénního výzkumu v Budyšině a vesnicích v nejbližším okolí, který se zaměřoval primárně na vliv ideologií na jazyk.

Hodně důležitým nástrojem v procesu emancipace je pro Lužické Srby internet. Jedním z účtyhodných počínů s výrazným vlivem je vznik lužickosrbské wikipedie. Centrem těchto aktivit je Budyšín, kde sídlí většina lužickosrbských organizací, avšak k Lužickým Srbům se ve městě hlásí pouze 5 % obyvatel. Je třeba si uvědomit, že Sasko je zemí, kde se pravděpodobně nejsilněji projevuje pravicový extremismus, ať už se jedná o NPD či radikální organizace. V Budyšině je zároveň azylové centrum pro uprchlíky, před kterým NPD pořádá mnoho demonstrací. Podle Škroba je velice zajímavý právě vztah NPD vůči Lužickým Srbům. Ač se tyto směry projevují (nejen) vůči Lužickým Srbům velice nepřátelsky, existuje zde snaha získat voliče i právě z řad Lužických Srbů. To se projevilo při volbách do Evropského parlamentu, kdy NPD nechala vytisknout dvojjazyčné plakáty, na kterých byl Velikonoční jezdec na koni s nápisem „Chráním svoji vlast“ – dotazovaní Srbové se však bránili, že nikdo z jejich komunity by tuto politickou stranu nevolil.

Dvojjazyčné nápisy jsou patrně nejvýraznějším znakem života Lužických Srbů v Budyšině – samotný jazyk není tak často slyšet. Ničení těchto nápisů je nejčastějším projevem nenávisti vůči této komunitě. Na podzim 2014, v době, kdy Jan Škrob prováděl svůj výzkum, však lužickosrbskou komunitou otřásla vlna cílených útoků na mladé Lužické Srby. Je otázkou, nakolik byly tyto útoky organizované, nicméně měly velice podobný průběh – na diskotékách a podobných místech si útočníci vytipovali, kdo se baví lužickosrbsky, následně zatahli člověka do auta a brutálně jej zmlátili. Pravděpodobně není náhodou, že se tato série útoků odehrála v době, kdy sílila popularita hnutí Pegida. Útoky byly doprovázeny nápisy typu „Hooligans gegen Sorben“ – chuligáni proti Srbům, což odkazovalo k iniciativě Hooligans gegen Salafisten, předchůdcům

Pegidy. Dopadení útočníci skutečně byli aktivní i v hnutí Pegida. Společným nepřítelem jsou pro ně kromě muslimů obecně cizinci, uprchlíci, a právě Lužičtí Srbové.

Jan Škrob se domnívá, že vnímat dnes sebe jako Lužického Srba prakticky znamená být nacionalistou. Už to, že člověk mluví lužickosrbským jazykem, znamená, že se do jisté míry vymezuje, neboť automatismem mladého Lužického Srba je dnes němčina. V reakci na násilnou vlnu útoků vzniklo cosi do té doby nevídaného – Antifašistická akce Lužice – lužickosrbská buňka hnutí Antifa. Mnoho mladých Lužických Srbů se již dříve poměrně radikálně vymezovalo vůči německé krajní pravici, přidávali se k demonstracím vůči neonacismu. Byla to však poměrně nesourodá skupina lidí, kteří se hlásili například k církvi či neziskovým organizacím. Pro Lužické Srby je to však poněkud ambivalentní. Do sporu s neonacisty jsou zataženi už jen tím, že existují, proč by se tedy měli nějak více angažovat?

Škrob se domnívá, že pro Lužické Srby byla vždy příznačná spíše snaha o smírný dialog se státní mocí – a to i v době před začátkem 2. světové války. Podobný dialog se vedl i po nástupu komunistického režimu. Současný vznik AFA Lužice probíhal tzv. „zdola“, neorganizovaně. Přesto se velice aktivně účastní množství akcí proti neonacismu, které též organizují. Propojení lužickosrbského antifašismu s nacionalismem je až fascinující, což je patrné na některých jejich plakátech. Škrob popisuje jeden z nich – převládají zde barvy lužickosrbské trikolóry, grafickým motivem jsou Velikonoční jezdci s prapory, na kterých je napsáno – *Lubuj swojeho blišeho* a *Čekańcy witani*. Vzhledem k místu konání přednášky Škrob již na začátku upozornil, že je třeba vnímat rozdílnost anarchisticko-levicového hnutí u Lužických Srbů od toho českého, které je poměrně radikální. To je vidět i na těchto nápisích – zatímco zde se známý znak *Uprchlíci vítějte (Refugees welcome)* spojuje s *Náckové táhněte*, u Lužických Srbů je to *Miluj bližního svého*. Jazykem tohoto plakátu je lužická srbština – i to je v Budyšině značně neobvyklé. Vnímat to lze jako vymezení se proti německému neonacismu, ale zároveň jako jistou formu lužickosrbského nacionalismu.

AFA Lužice je i mezi samotnými Srby minoritní záležitostí. Lze si však stěží představit, že by ostatní podporovali NPD či německá neonacistická hnutí. Pozitivně lze vnímat lužickosrbskou snahu o uchopení vlastní tradice a hodnot jiným způsobem,

než jak je tomu u nacionalistů německé praxe. I to se odráží v nápisu *Lubuj swojeho blišeho*. Tradici lze vnímat jako multikulturní – střetávání kultur je v tomto městě historicky přítomné. Škrob zmiňuje i vliv lužickosrbského blogera Marcela Braumana (<<https://piwarc.wordpress.com/>>), který víceméně každý den publikuje články v lužické srbštině. Je konzervativním nacionalistou a tradicionalistou. V jednom článku zmiňuje, že tradiční hodnoty jsou pohostinnost a otevřenost. To vztahuje i k přijímání uprchlíků, což je téma, které v současné době rezonuje ve společnosti. Zdůrazňuje, že Lužičtí Srbové nemají zapotřebí být xenofobní, neboť si své kulturní hodnoty drží a nebojí se, že jim je vezmou muslimové. Síla národní identity a hrdosti se tak paradoxně používá jako argument pro otevřenost.

Škrob si pokládá několik otázek. Nese nacionalismus humanistické hodnoty, nebo je s nimi jen slučitelný? K tomu přidává myšlenku izraelské teoretičky Yael Tamir, která tvrdí, že nacionalismus vnesl humanistické ideály do klasického liberalismu – pocit sounáležitosti v komunitě atp. Je menšinový nacionalismus lidský, zatímco většinový represivní? Pokud by Lužických Srbů byla většina, zaujímal by podobné postoje jako dnes, nebo tato otevřenost vyplývá z jejich menšinovosti? Uvádí skotského historika Toma Nairna, který se dlouhodobě zabýval nacionalismem a který zdůrazňoval, že ač se při slovech nacionalismus vybavují první extrémní spojené s násilím typu Bosna nebo Rwanda, lze za nacionalistického považovat i Václava Havla či slovinské politiky.

Po ukončení přednáškové části následovala dlouhá diskuze, která byla zejména díky přítomnosti členů *Společnosti přátel Lužice* velice erudovaná. Z poznámek, které mě zaujaly, bych zdůraznila zmínění paralely norského nacionalismu, který se projevil po Breivikových útocích a který odsoudil Breivika jako zrádce i z toho důvodu, že se postavil proti principu norské otevřenosti. U Lužických Srbů je velice podstatná otázka dvojí identity – velice konzervativní jsou mezi sebou, avšak pokud mezi ně přijde Němec, automaticky přecházejí do otevřenější němčiny. Jazyk je pro ně velice určující (na rozdíl od například Švýcarska, kde na jazyku nezáleží). V poslední době se projevují rozdíly mezi generacemi – starší generace si hojí traumata, mladší naopak nová traumata získává. Změna ve společnosti se projevuje i v emancipaci žen. Dívky mají problém s přejímáním koncovky *-owa* po svatbě (namísto *-ec* pro svobodné slečny). Mladí Lužičtí Srbové mají i odlišné politické názory – často jsou politicky aktivní, zejména v Die Linke či u Zelených, naopak kritičtí jsou vůči CDU. Dlouho se

debatovalo o podobě školství, kulturních institucích (zde Antonín Kříž zdůraznil, že velká část předsudků a nenávisti pramení i z velké finanční podpory, kterou Lužičtí Srbové dostávají), o poválečných odsunech, konzervativnosti venkovské společnosti a mnoha dalších a dalších tématech.

Barbora Truksová

Z HORNÍ LUŽICE

➤ **Zemřel Alfons Frencl z Róžantu.** Lužickosrbský učitel a publicista, redaktor *Serbské protyky*, podlehl dlouhé nemoci v úterý 27. října 2015. Jeho poslední knihou je *Mój serbski słownik*, jejíž recenzi jsme přinesli v ČLV 10/2015.

➤ (SN 29. 10.) **Veřejnosti byla představena nová počítačová hra *Krabat a tajemství lužickosrbského krále*.** Studenti Lužickosrbského gymnázia Budyšin měli možnost ji vyzkoušet jako první. Po letech intenzivní práce vytvořila Projektová skupina RPAKI po první lužickosrbské počítačové hře z roku 2001 (*Krabat se vrátil*) novou hru i s aplikací na mobilní telefony.

➤ (SR 4. 11.) **Příprava nového školního střediska ve Slepém pokračuje.** Obec se přes dohady o prodeji hnědouhelné divize Vatenfallu s koncernem dohodla na financování. Společnost přispěje na novostavbu dvaceti miliony eur.

➤ (SN 9. 11.) **Pěvecké sbory Budyšin a Lužica nadchly v rámci svátečního koncertu u Bizoldů v Haslowě** více než 60 posluchačů. Po loňském vystoupení v Chotěbuzi a na pozvání Svazu lužickosrbských umělců koncertovala obě tělesa v Horní Lužici v dalším společném programu, který obsahoval lužickosrbské písně – novodobé i lidové – stejně jako písně sousedních slovanských národů a z jiných zemí.

➤ (SR 10. 11.) **Jazykové středisko Witaj ohlásilo plány na rok 2016. Mezi ně patří vydání lužickosrbské verze populární skládačky typu scrabble.** Z důvodu ochrany autorských práv ale asi ponese jiné jméno. Scrabble je stolní hra na principu křížovky, při níž hráči vytvářejí slova z omezeného počtu písmen, nové slovo vždy musí navazovat na jakékoliv dosavadní.

➤ (SN 19. 11.) **Společným zpěvem byl v úterý večer v Pančicích-Kukowě ukončen letošní poslední ze 14 podzimních koncertů Lužickosrbské nadace** (Založby za serbski lud). Na koncert skupiny Přezpólni přišlo do „Staré hospody“ více než 60 lidí všech věkových kategorií.

➤ (SN 19. 11.) **Divadelní projekt v Budyšině ponoukal k přemýšlení o situaci imigrantů.** Mladý muž se strachem v očích a batohem na zádech vstoupil do školní třídy. „Vezměte si židle, postavte je před tabuli, všechno si vezměte s sebou, máte minutu.“ Žáci 9. ročníku budyšinské Lužickosrbské školy se s různými pocity i reakcemi stali součástí neobvyklého projektu.

➤ (SN 23. 11.) **V budyšinském sále Koruna se v sobotu 21. 11. konala 141. „Schadzowan-ka“.** Připravili ji studenti pod taktovkou nových režisérů Jakuba Wowčera a Maksymiliana Krále. Program zahájil předseda Domowiny Dawid Statnik, moderovala jej Haňžka Šimanec z Chrósćic/Lipska. Studenti se nebáli ani vyjádření protestu k současné situaci běženců v Německu a předsudkům místních vůči nim.

➤ (SN 27. 11., web LND) **Měrcín Wjenk představil svoji knižní prvotinu *Stary dom*.** Sběrka povídek vyšla v nakladatelství Domowina. Vedle titulní povídky obsahuje tři další, různých žánrů a stylů, v Lužici dosud neobvyklých. Na literární premiéru přišlo do Smolerova knihkupectví více než třicet návštěvníků, mezi nimi také literární vědec z Helsinek Eero Balk.

Z DOLNÍ LUŽICE

➤ (NC 28. 10.) **Jazykové centrum WITAJ připravilo novou aplikaci pro chytré mobilní telefony.** Aplikaci „Niedersorbisch leicht“ lze zdarma stáhnout po zadání klíčového slova niedersorbisch. Na displeji pak stačí prohlížet jednotlivé věty v němčině a dolnolužické srbštině. Uživatelé zde najdou společenské fráze, názvy jídel i zvířat. Jazykové centrum WITAJ v minulosti vydalo obdobnou audiopříručku „*Serbski lažko*“, kde si uživatelé mohou ověřit správnou výslovnost.

➤ (SR 3. 11.) **Digitální technologie umožňují vyniknout i menšinovým žánrům.** Mladí filmaři na chotěbuzském filmovém festivalu uvedli tři krátké filmy v lužické srbštině. Jeden z nich s názvem *Měr* je možné zhlédnout i na serveru youtube.com (<https://www.youtube.com/watch?v=26BzPn-Jwq_o>).

➤ (NC 4. 11.) **Město Lubin (Lübben) v Dolní Lužici bude součástí lužickosrbského sídelního prostoru.** Na konci října o tom rozhodlo hlasování městského zastupitelstva. Zastupitelé by tak chtěli navázat na tradiční dvojjazyčnost svého města a jeho okolí. Dvojjazyčnost by také mohla zvýšit zájem turistů, kteří se o lužickosrbskou

problematiku zajímají. Starosta města Lars Kolan přislíbil, že se v brzké době objeví první německo-lužickosrbské tabule. Braniborské obce mohou o začlenění do lužickosrbského sídelního prostoru požádat do 31. května 2016.

➤ (NC 11. 11.) **V Dolní Lužici pomáhají běžencům.** Chotěbuzské sdružení eGwohnen pomohlo zajistit 40 bytů, ve kterých město ubytovalo syrské uprchlíky. Těm, kteří nemají kam jít, jsou k dispozici také sportovní haly v Knorawě. Město Chotěbuz se snaží získat další byty, aby haly opět sloužily sportovcům. Evangeličtí farníci z Dešna a Žylowa uspořádali s mladými Syřany bowlingový turnaj. Chtěli tak dokázat, že láska k bližnímu pro ně není prázdnou frází. Další společné akce chystají v období adventu.

➤ (NC 18. 11.) **W Rowném a Trjebině se ničí cenná lidová architektura.** V posledních čtyřech letech byly v Trjebině zbourány tři tradiční domy, mezi nimi i ten nejstarší z roku 1780. Demolici schválil památkový úřad. Další byl nedávno zbořen v Rowném. Domy jsou demolovány s odkazem na možné rozšíření těžebního prostoru. Přitom ještě není jisté, zda se sem těžba uhlí skutečně rozšíří. S tradičními domy tak mizí i lužickosrbská historie regionu. (*Tisk neobsahuje ani zmínku o tom, že by existovala alternativa přenesení do skansenu, jak je tomu u nás – lze se jen ptát, proč to dosud nikoho nenapadlo a proč taková iniciativa dosud nevznikla – pozn. red.*)

➤ (SN 30. 11.) **V sobotu 28. 11. se konala také dolnolužickosrbská „Schadzowan-ka“**, a to v kavárně chotěbuzského Dolnosrbského gymnázia. Taneční představení si připravily moderátorky Caroline Harpojč a Tabea Richterojč na hudbu skupiny *Sprjewjan*, která přijela z Horní Lužice. Studentská skupina s BTU *The Good Soul Project* vystoupila s lužickosrbskými texty Wenera Měškanka, stejně jako skupina *nAund*, která hrála k tanci.

ZE SASKA

➤ (SR 2. 11.) **Saský předseda vlády Stanislaw Tilich se stal na jeden rok předsedou spolkové rady**, horní komory německého spolkového sněmu. Z titulu své funkce je rovněž zástupcem spolkového prezidenta Joachima Gaucka a čtvrtým nejvyšším ústavním činitelem.

Ze Serbských Nowin podává Jitka Polívková, z Nowého Casniku Josef Blažek, ze Serbského rozhłosu Radek Čermák.

Letní slavnost Horní Lužice v Lužickém semináři

Eliška Papcunová

V ČLV 9/2015 jsme již informovali o saské **Letní slavnosti** během víkendu 29. a 30. srpna, která byla letos věnovaná regionu Horní Lužice. Akci každoročně pořádá Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko, která sídlí v prvním patře Lužického semináře a se kterou SPL stále více spolupracuje. Na organizaci letošního ročníku – s ohledem na představovaný region – jsme se proto také podíleli, spolu s Domowinou a Marketingovou kanceláří Horní Lužice-Dolní Slezsko (Marketing-Gesellschaft Oberlausitz-Niedersachsen) a za finanční podpory grantu Magistrátu hl. m. Prahy. Soudě dle ohlasů diváků i účinkujících považujeme akci za velmi úspěšnou, protože se podařilo zorganizovat program, který představil Horní Lužici jako pestrý a specifický region dvou etnik.

Třebaže se festivalu zúčastnili i zástupci lužickosrbských institucí a médií, jeho lužickosrbský charakter ve svých reportážích pohříchu opomněli. Akce se zúčastnili reportéři televizního magazínu Wuhladko, ale ve vysílání bylo festivalu věnováno půl minuty, přičemž většina záběru byla na německé brožury o Budyšině. Naštěstí alespoň v reportážích rozhlasu došlo na rozhovory s některými účinkujícími, však také reportér Beno Bělk byl přítomen téměř celému programu.

Přítom lužickosrbská část tvořila polovinu programu festivalu a v přízemních prostorách Lužického semináře, kde se většinou odehrávala, byla hojně navštěvována. Mimo jiné proto, že se ke slovu dostaly všechny tři jazyky. Hned při příchodu návštěvníkům nabízely chléb a sůl ženy v tradičních lidových krojích a jedna z nich, Borbora Zyndzic, pak v průběhu celé slavnosti pohotově překládala mezi všemi třemi jazyky, když bylo potřeba. Po oba dny se o hudební vstupy staral Tomasz Nawka, bývalý ředitel Lužickosrbského muzea v Budyšině, který hrou na dudy zval i kolemjdoucí před budovou Lužického semináře. Na pořadu v Hórníkově knihovně bylo

Tomasz Nawka zve kolemjdoucí na Letní slavnost v Lužickém semináři. Foto Jessica Grossmannová.

také Nawkovo autorské čtení ze sbírky básní *Ničo so njelici / Konec sázek* a českého překladu Milana Hrabala s hudebním doprovodem dua *Mlokawka*. Jeho členy jsou zpěvačka Lužická Srbka Walburga Wáldzic a kytarista Kolumbijec Max Loeb, kteří zhudebníují texty lužickosrbských básníků (*rozhovor s hudebníky nalezne čtenář na str. 65*). Max se bohužel ale zranil, takže druhý den již hrát nemohl. Walburga a Tomasz Nawka ale pohotově zareagovali a svá vystoupení spojili do jednoho, improvizovaně společného. Pro po-

sluchače to byl pozoruhodný zážitek, který vyvrcholil spontánním společným zpěvem lužickosrbských lidových písní s doprovodem Nawkových dud, do kterého se ochotně zapojili i diváci. K sobotnímu večernímu posezení na dvoře Lužického semináře pak vyhrávala skupina JANKAHANKA.

V prostorách knihovny si návštěvníci mohli prohlédnout retrospektivní výstavu fotografií budyšínského autora s českými kořeny, Rolfa Dvoracka. Velké černobílé snímky byly pořízeny v 70. letech a zachyceny jsou na nich kromě klasických budyšínských scenerií také aranžované záběry s lužickosrbskou tematikou – krojované děti v průvodu ptačí svatby nebo členové SLA v lidových krojích při „typické lužickosrbské činnosti“ (totiž sušení sena). Tyto snímky pro srovnání běhu času za posledních 40 let doplňovaly barevné aktuální fotografie stejných míst. Výstava vyvolala nečekané emoce mezi hosty z Lužice – někteří se poznali v dětském průvodu, jiní mezi pózujícími rozpoznali své „známé“ ze Stasi.

Dětských účastníků slavnosti nebylo mnoho, ale do programu bylo zařazeno také promítání animované pohádky na lužickosrbské téma *Jak Pumpot s čertem zatočil* českého animátora Františka Dečmana. Pro Letní slavnost připravila Borbora Zyndzic titulky v hornolužické srbštině a v němčině, nyní je v jednání nadabování pohádky a také vznik celé série večerníčku, a to rovnou ve všech třech jazykových mutacích.

Vyvrcholením programu bylo autorské čtení z knihy Edwarda Wornara *O Lužičanů podstatě a původu*, které pro tuto příležitost do češtiny přeložil Stanislav Tomčík. Jedná se o fiktivní rukopis Traugotta Xaveria Unruha z 18. století, který autor „objevil“ (v některém z dalších čísel ČLV přineseme ukázky textu a plánujeme české vydání celé knihy). Příznačné je, že následná diskuse po čtení v němčině a v češtině probíhala lužickosrbsky.

Zazněly také projevy organizátorů, partnerů a hostů. Z pověřené předsedy Domowiny Dawida Statnika hovořil bývalý referent pro kulturu a zahraniční vztahy **Jurij Luščanski**, za SPL pozdravil přítomné předseda **Lukáš Novosad**. Jurij Luščanski byl v předvečer akce také hostem *Udalosti, komentářů* na ČT24, kterýžto rozhovor byl plánovaný jako vůbec první projev v hornolužické srbštině v přímém přenosu české veřejnoprávní televize. Tlumočit měl Radek Čermák, bohužel produkce televize na poslední chvíli rozhodla o nasazení tlumočnicka z němčiny a nedovolila tak Juriji Luščanskému hovořit mateřským jazykem. Luščanski pak když slyšel redaktorovy otázky česky, kterým rozuměl a nepotřeboval překlad do němčiny, tak nedokázal přepnout do neslovanského jazyka a reagovat německy. Odpovídal tedy, jak je při komunikaci s Čechy zvyklý, totiž velmi jednoduchou a srozumitelnou lužickou srbštinou, občas i vypomáhal českými slovy. Redaktor se tak dostal do komické situace, kdy sice hovořil o Lužických Srbech jako o Česích v Německu a lužickou srbštinu měl za „českou němčinu“, přitom jí však evidentně nerozuměl.¹

¹ Pořad je ke zhlédnutí na adrese <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/215411000370828/obsah/419607-saske-dny-luzicky-ch-srbu>>, bližší vysvětlení situace a další komentáře naleznete na FB stránce SPL: <https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=953597941358591&id=153650538020006>. Mezitím se zazněla lužická srbština na ČT znovu, a to v Událostech v kultuře: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097206490-udalosti-v-kulture/215411000121019/>> a oběma Lužicím by věnován díl magazínu Historie.cs <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/215452801400034/>>.

Podobný požadavek, tedy aby projevy zazněly pouze v němčině nebo češtině, měli také organizátoři *Letní slavnosti*; lužická srbština měla zůstat stranou. Vedení SPL se diplomatickým úsilím toto naštěstí podařilo zvrátit, a tak Jurij Luščanski svou řeč přednesl lužickosrbsky a německy, Lukáš Novosad zcela lužickosrbsky (*oba projevy přinášíme na straně 66*). Kéž by se lužická srbština stala ve veřejných projevech vedoucích lužickosrbských představitelů samozřejmostí a nebyla jen výjimečnou atrakcí pro pobavení publika.

ROZHOVOR

Líbí se mi, že je tu slovanský jazyk samozřejmý

Rozhovor Walburgou Waldzic a Maxem Loebem, kteří vystupují jako hudebně improvizací duo Mlokawka, hovořili jsme s nimi po jejich vystoupení na Leních slavnostech v Lužickém semináři v Praze.

Můžeš nám, Walburgo, na začátek říct, jak ses dostala ke zpěvu?

W: Zpěvu jsem se začala věnovat už na základní škole pod vedením Měrcína Weclicha; byli tam s námi ještě Istvan Kobjela, Michal Cyž, Monika Klesec. Tehdy jsme začali spolupracovat s Lužickosrbským rozhlasem, natáčet pro něj, a udělali jsme s Měrcínem desku. Tam mě poprvé napadlo, že bych se mohla hudbou zabývat hlouběji, a rozhodla jsem se vystudovat učitelství, obor *hudební výchova*. To mne ale neuspokojilo, a proto jsem odešla na vysokou školu do Drážďan studovat jazz a tam jsme se poznali s Maxem. To tedy byla má cesta – od Lužickosrbského rozhlasu přes učitelství až po myšlenku studia jazzu, improvizace pro mě byla taky vždycky důležitá.

S Měrcínem Weclichem jsi přitom začínala jako popu oddaná zpěvačka, je to tak? Vzpomínám si na Krabatův koncert v roce 2002 na budyšínské střelnici, tam jsem tě viděl asi úplně poprvé.

W: Ano, je to tak... (*usmívá se*)

A jaké to pro tebe bylo? Myslím si, že ti – tedy samozřejmě vám oběma – ten jazzový styl, improvizace, „sedí“, přestože jsi začínala jako popová zpěvačka. Chceš jít nadále jen tímhle směrem, nebo přemýšlíš, že by sis zase s někým zazpívala nějaký popový kus?

W: Občas natáčím popové nebo poprockové skladby pro Lužickosrbský rozhlas, ale upřímně – moje srdce bije pro jazz, pro volnou improvizaci. Pořád ale chci, abych nebyla zaměřená jenom takhle úzce.

Maxi, jaká byla tvá cesta k hudbě, proč ses vlastně rozhodl hudbu studovat?

M: To je dlouhý příběh. Rozhodl jsem se pro hudbu, protože jsem nechtěl chodit na plavání. Tenkrát jsem byl na základní škole, ve třetí třídě, a zamiloval jsem se do dvojčat. Věděl jsem, že ta děvčata chodí do hudební školy. Tak jsem také chtěl, abych je mohl vidat. Pak jsem odmaturoval a říkal jsem si, co budu dělat dál. Začal jsem studovat lékařství, ale strašně mě to nudilo, tak jsem studium nedokončil – vlastně to jediné, čemu jsem se chtěl věnovat, byla hudba. To jsem studoval ještě v Kolumbii. A jednoho dne jsem se rozhodl rozšířit si obzory, cestovat – v Kolumbii jsem neviděl žádnou perspektivu – a náhodou jsem se dostal do Německa. Nejdříve jsem žil tři roky v Lipsku, pak jsem se rozhodl studovat hudbu v Drážďanech, jazzovou kytaru. Nebylo to tak daleko od Lipska. Tam jsem se seznámil s Walburgou, která tam studovala.

A odkudže pocházíš?

M: Z Kolumbie, z města Cali. Leží na pobřeží Tichého oceánu.

Proč sis nakonec vybral právě Německo?

M: To byla skutečně náhoda; původně jsem chtěl do Spojených států. Seznámil jsem se totiž s jedním Němcem, který mne pozval... tedy nebylo to pozvání, spíše mi vyprávěl o studijních možnostech v Německu. A ještě musím dodat, že mám německý cestovní pas, protože můj děda byl Němec. Odešel ale ve třicátých letech do Kolumbie, protože byl Žid. Německo bylo pro mě exotickou zemí – jako pro Evropany je exotická a atraktivní jižní Amerika, tak pro nás z latinské Ameriky je exotická a atraktivní Evropa. Navíc jsem se chtěl seznámit se zemí, ze které pocházel můj děda. Mluvil španělsky vždycky s takovým legračním přízvukem (*se smíchem napodobuje*).

A ty, Walburgo, z jaké části Lužice pocházíš?

W: Já jsem z Horní Lužice, z Worklec u Kamence.

Co máš raději, zpěv nebo samotné hraní?

W: Myslíš třeba klavír?

Například.

W: Upřímně – raději zpívám. Hrát na klavír mi nestačí.

A ty Maxi, zpíváš také?

M: Dost a rád. Ale veřejně zpívám zřídka, jinak si zpívám celý den. Díky svému vzdělání umím trochu hrát i na několik hudebních nástrojů; vyučuji děti v orchestru, takže umím hrát trochu na housle, cello, flétnu nebo klarinet, ale vstupuji vždy jen s kytarou.

Máte taky nějaký duet?

(*Oba:*) Samozřejmě, že ano. Proto jsme tady. A od včerejška si říkáme Pan Mlokawka (*smějí se*). Viděli jsme ten omyl v programu, kde to bylo uvedeno, tak jsme si řekli, že to bude naše nové jméno (*smějí se*).

To slovo mlokawka není v hornolužickosrbských slovnících ani v korpusu hornolužické srbštiny k nalezení.

W: Už nevím, kde jsem to tenkrát viděla. V jednom lexikonu...

A neznáš autora? Byl to starý nebo nový slovník?

W: Byl to nějaký starý slovník. Prohlížela jsem si ho kdysi u přátel. Mám dojem, že německy je to Kratzdistel. Ale mně šlo spíš o to, že to slovo mlokawka prostě pěkně zní. A kawka se říká v srbštině dětem, které si dělají šprtrouchlata. A mléko dává výživu pro děti. Má to pro mě symbolický význam. (*Pozn. překl. – Nakonec jsme zjistili, že je to mléč zelinný /Saudistel, Gänsedistel/, viz Willibald von Schulenburg – Wendisches Volksthum in Sage und Sitte, Arnošt Muka – Słownik dolnosrbskeje řečy a jeje narěcow.*)

Mluvíte spolu německy a zhudebníte texty lužickosrbských básníků. Proč zrovna lužickosrbské, kolumbijské asi neděláte?

M: Prostě jsme tak začali. Walburga měla už hotové skladby, už měla notové zápisy a jednou se mě zeptala – původně jsme totiž hráli jazz, klasiku, americkou hudbu, bylo to pěkné – a jednou se mě tedy Walburga zeptala, jestli bych si to dovedl představit. Řekl jsem – pojďme to zkusit. A funguje to velmi dobře. A Lužici mám velmi rád, umím už taky pár slov...

Witaj, božemje...

M: Třeba – nebo dobrou noc...

W: Vlastně to bylo moje přání. Musela jsem s těmi básněmi udělat víc, než je jenom čist; slyším uvnitř těch básní spoustu tónů, jejich rytmickou stavbu, takže se zhudebňují snadno. Anebo obrazy, které se otvírají, lze snadno přenést do hudebního světa. S Maxem se mi velmi dobře spolupracuje, i v improvizaci, vlastně je to jeho první hudební jazyk, jazz až jako druhý. Často pořádá celé improvizální koncerty.

M: Ano. A určitě taky hudbu mojí země. To je pro mě velmi důležité. Nejdřív určitě kolumbijskou hudbu a pak jazz. Někdy využíváme i rytmické prvky kolumbijské hudby. Ale kolumbijskou hudbu jako takovou ani kolumbijské básníky jsme ještě nehráli ani ne-recitovali.

W: Pro mě by byla ta cesta daleko delší. Max žije tady v mém prostředí, v Sasku. Já vůbec neumím španělsky, tudíž bych se jako zpěvačka musela nejdřív naučit zacházet se španělštinou. Iniciativa by nepřišla ode mě.

A jak to funguje?

W: Já přeložím Maxovi báseň, mluvíme o ní, koho co napadne, on má třeba nápad, nebo já mám už předem hotovou skladbu.

Kterého lužickosrbského básníka máte nejradši?

W: Dělalí jsme hodně věcí od Rózi Domašcyny, potom Kita Lorence a Tomasze Nawku. Hlavně tedy tyhle tři.

Jaká byla spolupráce s Tomaszem Nawkou?

M: Byla velice spontánní (*směje se – reaguje na předešlou společnou improvizaci s Tomaszem Nawkou coby dudákem*). Jak to říci. Jeho vystoupení je vždycky fajn. A včera... určitě je to něco jiného, když básník sám předčítá své verše. A to i v německé verzi, tedy ve verzi, které rozumím. Je to něco zvláštního, něco jiného. Bylo to velmi inspirativní.

Připravujete nyní novou desku?

W: Ano. To jsme si předsevzali.

M: To je překvapení, ještě o tom nemluvíme (*oba se smějí*).

W: To není, už se o tom mluvilo včera.

Chtěli byste ještě něco doplnit, co jsme třeba nezmínili?

M: Tak tedy mnohokrát děkuju (*směje se*). Děkuju za pozvání, velký dojem na mě udělala angažovanost všech lidí tady, kteří chtějí lužickosrbskou kulturu udržet při životě – což je samo o sobě hodně těžké – že vůbec je tolik lidí z Prahy a České republiky, kteří se o lužickosrbskou kulturu zajímají. Jsem velmi vděčný a šťastný, že jste mě pozvali.

W: Vidím tenhle prostor jako typ komunikace. Mohlo by se tu konat víc akcí mezi Čechy, Němci a Lužickými Srby.

A jak se vám líbí Praha?

M: Nádherné město, řeka, hlavně při večerních procházkách, přátelští lidé... až dostávám chuť se naučit váš jazyk, abych mohl lépe komunikovat, víc přijít s lidmi do styku.

W: Zrovna jsem včera říkala Maxovi: Nejradši bych tu žila půl roku. Je tu jiný vztah k zemi. A líbí se mi, že je tu slovanský jazyk samozřejmý.

Walburgo, ještě nám tedy něco pověz o svých vazbách k Praze.

W: Žije tu sestra mojí babičky. Byla silně spojená s Lužickým seminářem, od doby, když přišla do Prahy v roce 1945. Katka Šífová. Teď je jí 90 let a má nemocnou nohu, takže nemohla přijít.

Otázky pokládal Radek Čermák,
přeložila Lucie Janovská Kolarovičová.

Dámy a pánové, meine Damen und Herren, čescene knjenje, česceni knježa, přečeljo,

dołho sym přemysłował, w kotrej rěči was dyrbjal přiwićać. Sym sej mjez swojej maćerskej čěšćinu a nawuknjenej lubosću k serbsćinje a němćinje wuzwolic móhl. A kaž móžeće slyšeć, sym so za serbsćinu rozsudzil.

Ma to někotre přičiny: sprěnja steju a rěču w rumnosćach Serbskeho seminaru, hdžež je tak wjele wuznamnych čěskich a serbskich mužow našeju narodneju wozrodženju skutkowało. Zduha **jowle** wustupuju jako zastupjer Towarstwa přečelow Serbow, t. r. towarstwa, kotrež so wo dalewuwiće serbskeje kultury prócuje a kotrež so zasadzuje za zajimy Serbow, kiž maja status čěskich krajownikow. Skónčnje třeća přičina je, serbsćinu w oficialnej a diplomatiskej **runinje** wuzić, dokelž – kaž sym sam wjelekróc dožiwił – Serbja bohužel njerozumja, kak wažne za přetraće serbsćiny je, so mocy hłosa njebojeć a serbsćinu w kóždym wokomiku a za kóždu skladnosć wužiwać, wězo a wosebje tež we zjawnosći. Jenož tak móža jich němscy **sobustaćenjo** a čěscy susodža zrozumić, zo serbska identita njeje jenož nachwilna regionalna wotchilenka, zarjadnica lužickich polow a tajna swójbna koda, ale zo je to poľnohódna wosebitosć srjedźneje Europy, z kotrejž dyrbymy w rozmołwje nic jenož na hasy, ale přeco tež na sudnistwje, policiji abo pola lěkarja ličić. Abo we facebookowych **zwadach**, kotrež aktualnu situaciju čěkancow nastupaja. Skrótku prajene: nic Češa Serbam, nic Němcy Serbam, ale jenož Serbja swětej dyrbja pokazać, zo su relewantni partnerojo za diskusiju.

We tutymaj dnjomaj budže so symbolisce zawěsće wjele wo historisce napjatych česko-němskich a němsko-serbskich stawiznach rěčeć. A wězo wo příkladnych česko-serbskich počahach, dokelž to je počah dweju bratrow (hačrunjež tajki njeeksistuje). Móžu so sadzić, zo něchtó so na ławki abo mosty mjez tutymi ludami a narodami dopomni. Ale to su zašle dobyća, tute mosty steja. Kaž widźice: jowle sym a rěču serbsce, a za was to njeje stres a za mnje njeje to hańba. Móžemy so jenož swojim prjedownikam dżakować, zo smy, štož smy, a stejimy, hdžež stejimy. Ale to je wšitko.

Hdyž mamy wo mostach mjez ludami rěčeć, dyrbymy na nowe **twarnišća** myslić. Stejimy tu we wokomiku, hdy do Europy čeka-ja tysacy imigrantow. Zwjetša do Němskeje. Měnenja zjawnosće su wšelakore, bohužel tež **hubjene**, smjerdžate, nacistiske. W Českej je to derje widžeć. Na kóždy pad je to tydzeń, we kotrymž je Němska swój rozsud wozjewiła, zo kóždy Syričan, kotryž chce, smě w Němskej wostać. Je to wulke humanistiske znamjo. Prošu, dyrbymy widžeć a rěčeć wo tym, što so sta: Serbja, kotřiž su w zašlych lětstotkach w počahu k Čecham byli pokazowani jako młodši a **štynkaty** bratřik, we 20. lětstotku su hižo z Němcami a nic z Čechami žiwi byli, a tohodla runje kaž Němcy su w poslednich sydomdžesać lětach wot kónca druheje swětoweje wójny dołhi puć wušli. Džensa Serbja tworja džěl europskeho „němskeho džiwa“. A tohodla maja džensa tež winowatosć nastupajo přichod Europy. A za sebjema dalšu šansu pokazać, hač to sami ze sobu **chutnje** mysla. Nadžijamy so, zo haj.

Lubi přečeljo, dámy a pánové, meine Damen und Herren, přeju wam rjane Sakske dny.

Lukáš Novosad

Słowniček: jowle – tady, tadyhle; runina – rovina; sobustaćan – spoluobčan; zwada – spor, hádka; twarnišćo – stavenišće; hubjene – špatný, nedobry; štynkaty – kulhavý, chutnje – vážně

Čescene knjenje, česceni knježa, čescenaj knjeni Rehm a knježe Michelo, lubi hosćo, **zarjadowar** je mje prosył, zo bych tu něšto slowow wo stawiznach Serbow w zwisku z Prahu a Čěskej prajił. Jenož skrótka – štož pak njeje lochko. Tohodla so wobmjazuju na dwaj jubileje.

Njedaloko Serbskeho seminara/Lužickeho semináře je Karlowy most; a što by tutón wuznamny most był bjez nas Serbow? **Jónkrótny** twar njeby był dospołny. Dokelž bjez třoch wumělskich twórbow serbskeho řezbarja baroka Maćija Jakule, kotryž so 11. septembra, lěta před 360 lěta, w městačku Wittichenau, w tehdom serbskim Kulowje narodži, njeby most kompletny był. Jeho tři džěla předstajeja mać Božu, jónu młodu ze swj. Hanu samotřećeje a dwójce madonu z mnichami. Praha je město, hdžež nasta najwjac Jakulowych wumělskich džělow a hdžež je ludžo džensa hišće wobdźiwaja. Dr. Jana Tischerová je zestajiła wurjadnu knihu wo mištrje Jakuli. Knihu móžeće sej tule wobhladać. (Pozn. red.: *recenzi knihy J. Tischerové o Matěji Václavu Jäcklovi jsme přinesli v ČLV 7–8/2015.*)

Njedaleko wottud je Betlehemska kapała, w kotrejž bě Jan Hus **prědował**. Před 600 lěta wulkeho reformatora jeho přeswědčenja dla w Konstancu spalichu. Skladnostnje tuteje róčnicy bu zańdženy tydzeń w Žitawje wobšěrna, zajimawa wustajeńca „Jan Hus. Wege der Wahrheit/Cesty pravdy“ wotewrjena – kompletnje dwurěčna wuhotowana, w němskej a w čěskej rěči. Nic naposled snano tež tohodla, dokelž běše reformatorej rěč, maćeršćina, tak wažna. W tutej wulkotnej prezentaciji skedźbnja so mj. dr. tež na dweju Serbow, **přiwisnikow** husitiskich idejow: na Budyskeho měšćanskeho pisarja Pětra z Přišec a Mikławša z Drježdžan. Wo Mikławšu wěmy, zo bě tež w Praze přědował – potajkim přědowaše wón tu w čěskej rěči. Wobaj Serbaj buštaj za swoje přeswědčenje, za ideje reformatora – jeho přiłkadej scěhuj – wotprawjenaj. Budyšanej wotčachu před radnicu hłowu, a Drježdžanskeho na přiłkaz katolskeho biskopa Mišnjanskeho spalichu.

Towaršnostne přewróty žadaja sej wulke **wopory**, štož bohužel w našich dnjach tež při wšitkich hranicach Europy dožiwjamy ...

Z tutoho sławneho kubłanišća, Serbskeho seminara, w kotrymž třirěčnosť – čěšćina, serbšćina a němčina – k wobchadej wšědného dnja slušeše, wurostowaše přez generacije katolska serbska inteligency Hornjeje Łužicy. A jich wěda dale traje, so množi. To su přiłkady žiwych a angažowanych stawiznow.

W nadawku předsydy Domowiny – Zwjazka Łužiskich Serbow, Dawida Statnika, witam Was, česceni hosćo, na Sakske dny „w Praze w Lužickém seminári“ a wjeselu so, zo směmy prezentaciju wo Hornjeje Łužicy jako hospodarski a dowolowy region z Towaršnosťou přecelow Serbow, asociěrowanym towarstwom Domowiny, sobu wuhotować.

Naši předchadnicy, založerjo kaž tež wučerjo na tutym krasnym městnje, njebychu ničo přećiwo tomu měli, zo my, potomnicy – a do nich zapřijam našeho krajana, ministerskeho prezidenta Stanisława Tilicha, byrnjež so jeho njejsym prašał – tute teologisko-kulturne kubłanišćo z prezentaciju wo hospodarskim a dowolowym regionje Hornjeje Łužicy rozšěrime.

Naspomnjena tradicionalna funkcija mosta je tule – cyle blisko Karloweho mosta – mjez Prahu a Budyšinom, mjez susodnymaj krajomaj, wobydlerjemi Čěskeje a Sakskeje dale žiwa a ma dale trać. Wšitke tute prócowanja budže Domowina dale podpěrować.

Sakskim dnjam w Serbskim seminarje w Praze přejemy dobre poradjenje.

Jurij Luščanski,
čłon Zwjazkowneho předsydstwa Domowiny

Słowniček: zarjadowar – pořadatel; jónkrótny – jedinečný; přědować – kázat; přiwisnik – přívrželec; wopor – obět; w nadawku – z pověření

Erich Schutt. Fotografien der Niederlausitz 1948-1991. Herausgegeben von Jürgen Matschie. Domowina-Verlag, Bautzen 2012. 159 stran, černobílé fotografie. ISBN 978-3-7420-2214-1.

Výpravná fotografická publikace představuje výběr ze životního díla dolnolužického fotografa Ericha Schutta (*1931 Wětošow/Vetschau), které zachycuje poválečný vývoj v Dolní Lužici s ustavičným důrazem na lidský život a práci. Předmluvu a životopis napsal budyšínský fotograf Jürgen Maćij, redaktor svazku, umělecké hodnocení Schuttova díla pak Bernd Lindner, historik a sociolog kultury z Lipska. Lužickoserbský pohled na život a dílo Ericha Schutta předkládá Horst Adam, bývalý šéfredaktor Nowého casniku; název „Serbski ga wón njejo, ale nam wjelgin psichilony“ není třeba překládat. Jde o jedinou lužickoserbsky psanou kapitolu – ale díky za to, ostatně není nijak krátká. Obrazová část (na str. 47–151) obsahuje 108 fotografií, další jsou zařazeny v textu – ty jsou zčásti jiných autorů a je na nich zachycen Schutt sám, zčásti jsou Schuttovy a přímo ilustrují text. Na konec je zařazena Schuttova biografie přehledná v datech, výběrová bibliografie a výběrový soupis výstav. (Řadu snímků převážně z budovatelského období

Erich Schutt: Ženy z Kinajchtu ve Wojerecích

poskytl autor ke zpřístupnění na internetové adrese <https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Photographs_by_Erich_Schutt?uselang=de>.)

Erich Schutt pochází z národnostně smíšeného manželství. Jeho děd, Němec z Kladska, přišel do Lužice za prací. Jako kovář pracoval ve strojírně, jeho syn později na dráze. Matka pocházela z lužickosrbské rodiny vesnického bednáře z Wóškalawy (Kahnsdorf); největší vliv na jeho vztah k lužickosrbské národnosti měl jeho strýc Ernst Krolik, kolář z Tšadowa (Stradow) s tetou, která – stejně jako Schuttova babička – chodila v místním kroji. V rodině se sice už lužickosrbsky nemluvalo, ale řada srbských slov se ještě používala. Erich Schutt začal fotografovat již jako školák, po válce se vyučil fotografickým laborantem, krátce pracoval v oboru, brzy však začal posílat své snímky do novin a stal se tak žádaným, že se stal fotokorespondentem v redakci Lausitzer Rundschau [Lužických rozhledů] a roku 1953 tam získal stálé místo fotoreportéra. Byla to doba poválečné obnovy, nadějí a budovatelského nadšení, rozvíjela se výstavba a těžký průmysl, a následkem toho i těžba uhlí. Erich Schutt fotografoval dělníky, povrchové doly i nově budované elektrárny, spíše než budovatelské úspěchy jej však zajímali lidé, jejich tváře a pohyb při práci, ve chvílích odpočinku a zábavy, cestou do práce i domů. Vícekrát se setkáme s kontrastem venkovského motivu s elektrárnou, důlním strojem nebo panelovým domem v pozadí. Se stejným zájmem fotografoval život na lužickosrbské vsi v Blatech, jak práci v družstvech, tak v domácím hospodářství – sklizeň křenu, cibule, brambor, sena, návštěvu lékaře v chalupě, svatbu i potahování skleníku na zeleninu. K dělníkům patří v dobové atmosféře i hesla, prapory a shromáždění, převažují však skuteční lidé při skutečných činnostech, jednotlivci i dělnické party v přilbách, v blátě i sněhu, umazaní od mouru a šmíru. Nejsou to přitom zdaleka jen muži. Ženy potkáváme v krojích na vesnické slavnosti, ve všedním při práci na poli, v montérkách na stavbě, v zimních a teplých šátcích cestou na směnu na dole. Děti vidíme s míčem na ulici, bruslíci v zasněžených Blatech i šklebící se prvňáčky ve třídě. Často měl Schutt příležitost dokumentovat každodenní život za velké vody, v Blatech tak běžné – bylo třeba zachránit úrodu, hlídat protipovodňové hráze, nebo se prostě jen dostat odněkud někam. Na člunech se v Blatech vozí koše brambor, turisté i krávy. Malým zjevením pro archeologa i kulturního historika je snímek lesní pastvy družstevních prasat z roku 1974. Z lužickosrbského kulturního světa jsou tu momentky ze slavností a festivalů, je tu serie portrétů – spisovatel Jurij Koch, básnířka Mina Witkojc, malíř Wylem Šybař... Na většině snímků však národnost není příliš podstatná. V Dolní Lužici nelze jednoduše rozlišovat lidi na Srby a na Němce, Schutt sám je zástupcem druhu „Lužičan“ – a tak je třeba se na jeho fotografie dívat: v duchu Kollárova epigramu

„Národ tak považuj, jediné jako nádobu lidství
a vždy, voláš-li »Slovan«, nechť se ti ozve: »člověk«.“

Zuzana Bláhová-Sklenářová

UMĚNÍ

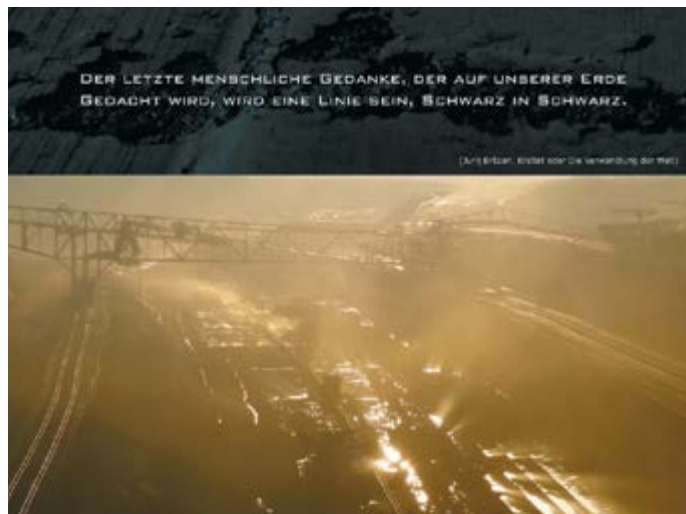

Satkula abo (s)twor(jen)a krajina

Od května do srpna bylo v budyšínském i chotěbuzském Lužickosrbském muzeu možné navštívit výstavu fotografií korutanského Slovince Karla Vouka. Série 25 snímků nesla titul „Satkula abo (s)twor(jen)a krajina“ podle říčky Satkuly, která protéká krajinou horní Lužice. Fotografie zachycují lužickou krajinu a jejich insta-

lace ukazuje razantní proměny tváře této krajiny v průběhu času. Z dříve úrodné a zelené oblasti se stávají neplodné, pusté a nevhledné končiny.

Obrazy série symbolizují německou vlajku. V horním černém pruhu, který znamená uhelnou těžbu v Lužici, je jako pozadí použita fotografie uhlí, pokaždé s jinou strukturou, a na ní citáty z ústavy Braniborska a Saska nebo z Bržanova Krabata. Červený a zlatý pruh ve spodní části jsou nahrazeny fotografií úzce spjatou s citáty, které tak ale získávají ironický podtext či se z nich stává absurdní slogan.

Njeskónčne kónčnosće wobrazow, doniž so posledni njepřeměni na liniju čornu w čornym, na kotrejž so kóždy mysł wotsunje. (Jurij Bržzan, Krabat)

Výstava tak ponouká návštěvníka, aby se zamyslel na dvojznačnosti zákonů, nad rozchodem jejich obsahu s prostými lidskými morálními pravidly a vztahy lidí ke krajině, k domovu. Ačkoli uhelná situace v Lužici je živá a v médiích i na veřejnosti často diskutovaná, tato série obrazů na ni vrhá světlo z jiného úhlu – místo doslovnosti využívá schopnost lidí „číst mezi řádky“ a vytvořit si vlastní názor.

Autor sám pochází z bilingvního prostředí, je příslušníkem slovanské menšiny v jazykově německém prostoru. Doprovodné texty k výstavě jsou proto psány nejen lužickosrbsky, ale také německy a polsky, takže může výstava oslovit širší okruh návštěvníků. Cílovou skupinou, na kterou chce autor výstavy působit, totiž nejsou Lužičtí Srbové – na dopady těžby a její paradoxy chce upozornit právě zejména německy hovořící návštěvníky.

Z paměti již nevymažete století starou svatební fotografii Lužických Srbů ve svátečních krojích, stojících na dnes již neexistující návsi v Rogowě, obci, která zmizela mezi lety 2004 a 2006 z povrchu země jako oběť těžby uhlí. K ní je připojen citát z ústavy o záruce ochrany lužickosrbského sídelního prostoru („Prawo serbskeho luda na škit a zdžerženje swojeho sydlenskeho ruma so zaruča“).

Podobně svíravý pocit provinění kvůli vlastní nečinnosti můžete mít také u soudobého snímku obce Slepého, jejíž část má být v brzké době rovněž zničena těžbou, a přitom nad ní stojí: „Němsko-serbski charakter sydlenskeho ruma serbskeje ludoweje skupiny ma so zachować“. Co si o tom pomyslet?

Strategie působení instalace Karla Vouka na návštěvníky, především z jiných zemí, je více než dobrá. Fotografie z cyklu SATKULA je možné zhlédnout na webových stránkách autora: <http://www.vouk.at/?page_id=22>.

Jitka Polívková

Ludvík Vaculík a jeho pobyt v Budyšíně roku 2004

Dne 6. června 2015 zemřel známý česko-moravský spisovatel a novinář Ludvík Vaculík. Pro nás Lužické Srby byl přítelem a vyslancem, který stále znovu upozorňoval ve sdělovacích prostředcích na nás a naši situaci. Rád vzpomínám na onen měsíc v létě roku 2004, kdy pobýval mezi námi v Budyšíně. Jak k tomu došlo?

Podle jména jsem ho znal už ze studijních let – pro jeho manifest 2000 slov, který koncem června 1968 rozpoutal hněv stalinistů. I v NDR od té chvíle veřejně odsuzovali reformní hnutí v Československu. Bylo mi tenkrát sedmnáct let a nevěděl jsem, co půjdu studovat. Sorabistika, kterou jsem chtěl, nebyla možná. V Sorabistickém ústavu v Lipsku tenkrát vychovávali jen učitele ruštiny v kombinaci s lužickou srbštinou. Otec říkal, že na mém místě by šel na žurnalistiku, že s tou se leckde dostanu. Nepohrdl jsem otcovou radou a šel jsem se představit šéfredaktorovi *Nowé doby* (tehdejší název *Serbských nowin* – pozn. překl.). Dal mi tlustou nudnou brožurku o úkolech socialistického novináře. O týden později, začátkem července 1968, jsem mu ji šel vrátit. Noviny psaly jako divé o nějakých 2000 slovech spisovatele Ludvíka Vaculíka. Ptal jsem se, proč si ten manifest nemohu sám přečíst, abych si udělal vlastní názor. Šéfredaktor Pilop mě pak už na žurnalistiku nelákal.

V 80. letech jsem toužil prožít mezinárodní folklorní festival ve Strážnici, a tak jsem se seznámil s přáteli z Kyjova. Natahoval jsem uši, když mi po převratu řekli, že Ludvík Vaculík se takového festivalu účastnil a prý tam zpíval lužickosrbskou písničku. Později jsem se dověděl, že mu učarovala písnička „Hoľbik dwé bělej nózce ma“, kterou objevil ve dvojjazyčné západoněmecké antologii *Europäische Liebeslieder aus acht Jahrhunderten* (Evropské milostné písně osmi století) z roku 1981. V televizi i jinde koketoval s myšlenkou, že je jediný člověk na světě, který tuhle písničku maličkého slovanského národa z jakéhosi německého zpěvníku zpívá.

V říjnu 2003 jsem se náhodou dostal do Prahy. Těšil jsem se na večerní posezení s Leošem Šatavou. Ten se právě chystal na 25. svátek lužickosrbské poezie. Sice jsem program už znal z Budyšína, ale šel jsem s ním. Nekonal se v Lužickém semináři, který byl ještě zrušeno po povodni, ale v PEN-klubu. Kromě pražských přátel Lužických Srbů tu byli tři nebo čtyři čeští spisovatelé a mezi nimi Ludvík Vaculík. Básnická čtení doprovázeli zpěvem Gerald Schön s paní a Tanja Donatec. Po programu k nim Ludvík Vaculík přišel s *Towaršným spěwnikem* a prosil je, aby zazpívali ještě to a ono. Nakonec sám zanotoval „Hej, Slované“. Byl jsem tehdy zodpovědný za letní školu lužické srbštiny v Budyšíně a mimoděk mi napadlo, abych spisovatele, tak nadšeného pro lužickosrbský zpěv, pozval. Na chodbě jsem ho oslovil – a on neodmítl a napsal mi adresu na papír se slovanskou hymnou.

Koncem prosince jsem mu poslal osobní pozvání a po dvou měsících jsem obdržel tyto řádky:

„Už dva měsíce leží mi na stole Vaše pozvánka na letní kurz srbštiny. Velice mě potěšila, vzrušila i polekala. Rozmýšlel jsem se: Je to ještě pro mne? – Rozhodl jsem se, že přijedu.“

Rozmýšlel jsem se tak dlouho, protože do té doby je ještě daleko, a já nevím, co se může se mnou stát. Ale to nevíme nikdo. Už jsem si koupil mapu a vyhlížím na ní jména obcí, které bych chtěl vidět. Občas otevřu *Towaršny spěwnik* a brnkám si písně. Lužice a osudy Srbů mě zajímaly od roku 1945 po válce, kdy jsem se o tom dověděl něco.“

Přiložil mi svůj román *Cesta na Praděd*, ve kterém jsem našel pasáže o Lužických Srbech, o které jsme do té doby nevěděli.

Byl jsem šťastný, když 26. července bez ohledu na svých 78 let dorazil do Budyšína. Kurs se konal v tehdy ještě nepřestavěném internátě Lužickosrbského gymnasia, měli jsme 75 uchazečů a jen 50 míst. Ludvíku Vaculíkovi jsem jako jedinému mimo lektory zajistil vlastní pokoj. Zařadil se do skupiny českých začátečníků, které vedla Jana Šolcína z Lužickosrbského ústavu. Večer byly volitelné kursy, úvod do dolnosrbštiny a literární čtení. Na to s chutí chodil – četli jsme povídky Jurije Brézana (*Ptači kwas*), Jurije Kocha (*Triglaw*) a Mikławš Andrického (*Sobota v Budyšinje*).

Ludvík Vaculík se nejvíce spřátelil se šedesátiletým jazykovědcem Svatoplukem Pastyříkem. Rád si povídal i s mladými – z Čech byli na kursu Lukáš Novosad, Petr Kaleta, Stanislav Tomčík, Giuseppe Maiello, Josef Šaur a Michaela Čornejová, ze Slovenska Renata Mračniková, z Polska Lechosław Jocz, Piotr Pałys, Jerzy Rubach, Michał Machura, Joanna Krajewska, Bożena Makowska, Natalia Niedźwiecka a Ewa Szperlik, dále tam byli Dalibor Sokolovič z Bělehradu, Bisera Aleksandrovska ze Skopje, Ken Sasahara z Tokia a další.

Náročná byla pro něj určitě dvouhodinová exkurze na Hrodziško, kde vznikl jedinečný skupinový snímek. První sobotu a neděli jsme jeli na dva dny do Dolní Lužice. Zastavili jsme u pomníku Handrije Zejlera v Łazu, prošli jsme se centrem Chotěbuze a večer navštívili divadelní hru *Serbski kral*, kterou předvedli ochotníci z Hochozy. S herci a vesničany jsme seděli dlouho do noci a Ludvík Vaculík byl veselý – později v noci si dokonce dal na hlavu korunu srbského krále. V neděli dopoledne jsme se za krásného počasí projeli v Bórkowech dolnolužickými Bлаты. Návštěva lužickosrbské bohoslužby v Dešně, kterou sloužil farář Cyril Pjech z Berlína, nám dojem z Dolní Lužice zkazila. Kvůli obecní slavnosti v Mostě jsme tam byli víceméně sami. Průjezd starým Rogowem – půlka statků stržená, kostel ještě stál – a pohled na sotva dostavěný Nový Rogow naše pocity ještě zhoršily.

Další sobotu jsme pro zájemce uspořádali 8 km dlouhý výlet – od Płusnikec mezi rybníky, podél Sprěvy a kolem přehrady zpátky do Budyšína. Ludvík Vaculík šel, přestože ho odrazovali. Snad chtěl

najít veliký dub u Delní Hórky („Za Budyšinom naprawo...“, *Towaršny spěwnik* str. 287). Jen poslední dva kilometry jsme mu ušetřili. U přehrady jsem ho zavedl do Hotelu Sprěva, u piva jsme počkali na městský autobus a zatím jsem se ho vypytał na život a hlavně na srpen 1968.

V neděli jsme byli zase v kostele – tentokrát ve Wotrowě. Potom mi řekl: „To byl od Vás nejkrásnější dar.“ Zavzpomínali jsme na Jakuba Barta-Čišinského, z muzea ve škole jsme šli přes Lipjo do Swinjarnje. Zajeli jsme do Horního Hanjku k Juriji Brézanovi, který nás uvítal na zahradě a četl nám z nové knihy povídek *Habakuk*. „Brézan sedžo mjez brézami“,

Ludvík Vaculík přebírá od France Šěna diplom za účast na letní škole v Budyšíně. Foto archiv autora.

popsal to Ludvík Vaculík. Pak jsme šli ještě do Ralbic se hřbitovem plným bílých křížů. To už ale na něj bylo v horkém dni moc, jak jsem se později dověděl z jeho deníku.

Sedával s námi při zpěváckých i jiných večírcích, hrál s námi hry. Když nám došly písně z kursového zpěvníku vlastní výroby, následovaly slovanské a Ludvík Vaculík zanotoval některé své moravské.

Když jsme byli u Marje Krawcec ve Smječkecích, také místo čtení raději zpíval.

Ze své tvorby nám četl na literárním večírku ve Smolerovic knihkupectví na téma Překlady z a do lužickosrbské literatury. Vystoupili tu Róža Domašcyna, Kito Lorenc a další, a kursisté četli texty ve svých jazycích. Přeložil jsem zatím kousek *Cesty na Praděd*, spisovatel sám četl z originálu.

Ludvík Vaculík si však s sebou přivezl také práci. Nechtěl vnechat své „Poslední slovo“ v *Lidových novinách*. Psal je z Budyšina. Pod titulky „Jez, co ti dají, mluv, když se tě ptají“ a „Za Budyšinem napravo...“ vyznal svou lásku k lužickosrbské písni, s tichým humorem vykreslil budyšínské zážitky, vážně pak protisrbské projevy, a kritickým okem lužickosrbské kulturní snahy. V *Serbských novinách* se na konci kursu zvěčnil rozhovorem, v němž se novinář Alfons Wićaz zajímal o působení novináře českého. Pod nadpisem „Pomoc z wukraja sama Serbow njewuchowa“ vylíčil i svůj pohled na Lužické Srby, jak si jej sám vytvořil. Postrádal třeba u Srbů hrmost na „to své“ a ochotu za to bojovat.

Po návratu do Prahy se Ludvík Vaculík zajímal o Lužici dál. Předplatil si *Rozhľad*. V *Lidových novinách* vzpomíná na kurs ještě v únoru 2006. Popisuje, jak při čtení *Rozhľadu* zápasí s těžko zapamatovatelnými slovy „hakle“ (až) a „byrnjež“ (byť). Příspěvek „Mějme školu!“ napsal ale z vážnějšího důvodu. Připomínal hrozbu uzavření lužickosrbské školy v Pančičích-Kukowě, zaviněné mj. tím, že obec převedla školu na okres. Nabádal v něm Čechy, aby Lužickým Srbům pomáhali.

„Osud Lužických Srbů všichni známe. Za nacismu byli v Německu skoro zrušeni. Konec války a vznik Německé demokratické republiky oceňují Srbové jako záchranu. Ten režim, pro své vyhlášené jisté zásady, obnovil titulární práva toho národa. Ožily některé instituce a srbská kultura se v mezích definice toho režimu mohla rozvíjet. Například byly obnoveny národní školy. Naproti tomu těžkou ranou bylo založení chemického kombinátu zlovestného názvu: Černá pumpa. Pro něj bylo rozstěhováváno souvislé srbské osídlení a přišel německý personál.

Pád komunismu přinesl všechny svobody... na které takto vysílený národ měl dost sil: intelektuálních, politických, ekonomických. Novým nebezpečím stalo se to, co všude: komerce, spotřebitelství, podnikání, lákadlo volného pohybu pro mladé lidi. Tomu všemu dá se čelit jen kulturou, výchovou, vzděláváním. A v této situaci saské úřady začínají srbské školy rušit.

Je to tlak ekonomický, který ruší i brazilské pralesy. Nedávno úřady zavřely národní školu v Chróšćicích, protože klesl počet žáků. Ten důvod zní seriózně, jak u nás. Ale není seriózní, když se norma platná pro většinu uplatní proti menšině. [...] O osudu školy rozhoduje Sächsisches Staatsministerium für Kultus, Staatsminister Steffen Flath. Adresa: Carolaplatz 1, 01079 Dresden čili Drážďany.“

Sám také ministrowi napsal a dostal slušnou odpověď, o čemž mi psal 11. dubna 2006: „Saské ministerstvo napsalo mi věcné odůvodnění svého rozsudku. Ti vaši wjesnanosti mě překvapili. Myslím, že obyvatelé sami mají vinu: že mají málo dětí. Čekáme na odpověď na naši nabídku finanční pomoci.“

Zážitky z letního kursu vstoupily nakonec i do literární tvorby – *Hodiny klavíru, Komponovaný deník 2004–2005* vyšly na podzim roku 2007. V deníku hlouběji reflektuje své zkušenosti z Budyšina a otevřeněji prozrazuje své dojmy, zdravotní potíže a stísněnost.

Koncem roku mi poslal svůj nový výtvar s věnováním. Jako poděkování dostal ode mne mou novou knížku *Hišće jónu, hišće raz* s texty lidové tvořivosti z pera mého otce Jurije Šěna. Ludvík Vaculík ji přijal přívětivě a v dopise z 20. ledna 2008 mi psal:

„Já jsem si tu Vaši knížku skoro celou přečetl, děkuju Vám! Je to také příležitost si znovu připomenout ty tři týdny u vás, které byly čímsi velice výjimečným, co se asi nebude opakovat. Zdá se mi až neuvěřitelné, že poměrně krátká doba styku s tím jazykem stačila k tomu, aby člověk něco přečetl: já ovšem mám na pomoc dva slovníky. Mezitím jsem v *Rozhľadu* našel několik článků, které jsem dal přeložit panu Hrabalovi a otiškly je *Literární noviny*. [...]

Teď jsem zas byl znepokojen zprávou o tom, že německé úřady chtějí omezit podporu srbské kultury. – Je to pro mne stálá tíseň, protože se s tím nedá vlastně nic zvencí udělat. Několik čtenářů té mé poslední knížky si nad zápisy z Budyšina uvědomilo, jaké je to u vás těžké. Ale že nejvíc záleží na vás Srbech. [...]

Přeju Vám dobrý rok a budu rád, když se dozvím něco zajímavého a dobrého.“

Chtěl jsem pak několikrát pozvat Ludvíka Vaculíka na Velikonoce do Lužice, přesvědčen, že by to pro něj bylo užitečné. Ale po každé do toho něco přišlo. Zůstaneme tedy vděční aspoň za tuhle epizodu krátké česko-lužickosrbské vzájemnosti.

Franc Šěn

Z hornolužické srbštiny přeložila Zuzana Bláhová Sklenářová

Kněžna lužickosrbské moderní kultury

(několik osobních vzpomínek)

Už je to čtvrt století (19. října), kdy svůj plodný pozemský život opustila první lužickosrbská profesionální výtvarnice Hanka Krawcec (1901–1990). Tuto významnou umělkyni připomínáme textem znalce jejího života a díla Milana Hrabala, uveřejněným v Serbské protyce 2015, který autor upravil pro náš časopis.

Hanka Krawcec. Foto archiv autora.

Jaká byla?

Tetu Hanku, jak jsme jí říkali, jsem osobně poznal až jako starší dámu. To když jsme jí s manželkou bez ohlášení přinesli tašku hrušek z naší zahrady. Hanka byla nesmírně pracovitá, takže později jsem ji navštěvoval, jedině když si to přála.

Nesetkali jsme se tolikrát, jak se mi jeví ve vzpomínkách. Ale rozmluvy s ní byly nezapomenutelné, dodnes se k nim vracím. Bohužel jsem si tehdy nedělal zápisky, a tak si pamatuji spíš zlomky situací, pocity, útržky rozhovorů. Přesto ji dodnes vidím docela jasně: neobvykle čilou bytostí se „svědomím dětsky čistým“, nadanou úžasným výtvarným talentem, poněkud však nepraktickou v běžných věcech života. Zato vtipnou, schopnou sebeironie i trefného úsudku a při všem nesmírně empatickou. Bylo vzrušující jí naslouchat, když vyprávěla o svém dětství, o tatínkovi Bjarnatovi – slavném hudebním skladateli, o umění.

vykle čilou bytostí se „svědomím dětsky čistým“, nadanou úžasným výtvarným talentem, poněkud však nepraktickou v běžných věcech života. Zato vtipnou, schopnou sebeironie i trefného úsudku a při všem nesmírně empatickou. Bylo vzrušující jí naslouchat, když vyprávěla o svém dětství, o tatínkovi Bjarnatovi – slavném hudebním skladateli, o umění.

Třináctá komnata tety Hanky

Každý člověk si z pozemského života odnáší nějaká svá tajemství. Něco, co ho trápilo, s čím si nevěděl rady, ale nechtěl obtěžovat své okolí. Jaká tajemství bychom asi našli ve třinácté komnatě tety Hanky? Pocit hořkosti, když musela opustit studium v Čechách a vrátit se „z rodinných důvodů“ do Německa? Úzkost z ohroženého srbsství po nástupu nacistů k moci? Den, kdy hořely Drážďany a rodina Krawcových zachránila stěží holé životy? Možná jsou to

Ztracení maňásci. Foto archiv autora.

týdny a měsíce osamění v domově důchodců ve Filipově u Rumburku, nekonečný čas bez rydel a štětců. Zbyly jí jen nůžky, papír a čekání na dopis, na občasnou návštěvu několika přátel.

V oné komnatě ale zcela jistě bude podobizna toho, jehož popel uchovávala v urně na skrytém místě. Vypráví o něm legenda tu a tam zaslechnutá. Pravda, jednou se mi Hanka zmínila o tom, proč zůstala po celý život sama, proč se upnula tak cele k umění. Byla to však velmi plachá zmínka, a já se tehdy neodvážil zeptat na podrobnosti.

Kam se poděli maňásci?

Kladu si tu otázku už léta. Většinu originálů jejich grafik a obrazů, které jsem si přál vidět, jsem našel. Jen její maňásky ne. Vodníka a jeho dvanáct kamarádů umělkyně vytvořila z husté kaše z uvařeného papíru a lepidla. Bylo to v roce 1946, v těžkém období krátce po válce – nebylo dost jídla, děti měly málo hraček. Teta Hanka chtěla dát maňásky učitelkám v lužickosrbské mateřské škole, aby mohly hrát dětem pohádky. Ale po zkušebním představení pro zaměstnance Domowiny se maňásci ztratili. Nikdo nevěděl kdy a kam. Lidé z Domowiny říkali, že jsou někde v krabici, ale ta se nikdy nenašla. Jistě i maňásci patří do Hančiny třinácté komnaty. Sama o jejich ztrátě psala dost hoře...

A marně jsem také pátral po imaginárním portrétu blahoslavené Anežky České (Haňži Českeje). Kde asi skončila ta nevelká zlacená ikona budoucí české svatě s českým lvem nad hlavou a nápisem „Bl. Anežko oroduj za nás“ v oblouku svatozáře? Kdesi v Brně, odkud prý byla objednána?

Nesplněné přání

Mám vůči tetě Hance pocit velkého dluhu. Nevím, snad jsem ho splatil napsanými knihami o ní. Tím dluhem je jedno jediné přání, které jsem jí odmítl splnit – totiž převzít celou její knihovnu, až už tady nebude. Dřív, než se slétnou supi, jak tehdy řekla... Ostýchal jsem se. A od chvíle, kdy jsem později viděl ubohé torzo pozůstalosti ve varnsdorfském muzeu, se mi obraz zklamání v její tváři stále vrací.

Dvanáct „dobrých“ komnat

Z předchozích řádek by se mohlo zdát, že osud Hanky Krawcec byl převážně smutný. Ale co to množství darů, které dostala

do vínku a jež štědrě rozdávala druhým? Hudební nadání, kterého využívala především v mládí. Obrazné vidění světa kolem sebe a mimořádná schopnost přenést je na dřevěnou desku, papír, plátno. „Zlaté srdce“ obdařené láskou k lidem a hlavně k dětem, přestože své vlastní neměla. Kdykoli poslouchám vzpomínky lidí, kteří ji znali, jako když se v nich rozjasní. Myslím, že to všechno stačí naplnit dvanáct „dobrých“ komnat Hančiny života. A dokonce mám dojem, že ani v té třinácté, zakázané, není jen smutno. V posledních Hančiny (neodeslaných) dopisech z osamění v domově důchodců čtu především pokoru a odevzdanost vyrovnané ženy, přesvědčené, že k ní osud byl vlídný. Její smířlivá empatie k druhým je dobrým poselstvím pro nás, kteří na tomto světě smíme být o chvíli déle.

Milan Hrabal

Před sto lety se narodila Nada Đorđevićová

Dne 6. října 2015 jsme si připomněli 100 let od narození významné srbské slavistky a sorabistky Nadi Đorđevićové. Vystudovala na univerzitě ve Skopji a v akademickém roce 1938/39 pobývala v Praze na stáži u slavisty a folkloristy Jiřího Horáka. Po návratu vyučovala na gymnáziu v Jagodině a od roku 1950 působila v Srbské akademii věd a umění. Těžištěm její bohemistické práce byla jazykověda, jmenovitě zpracovávala česko-srbský slovník, známa je rovněž jako překladatelka z češtiny – je podepsána pod díly beletristickými i vědeckými (např. texty Jana Skácela, Miroslava Holuba, Jana Mukařovského a Karla Horálka).

V sorabistice byla aktivní zejména jako zasvěcená publicistka, překladatelka a popularizátorka. Dalibor Sokolovič ve svém článku *Nada Djordjević – významná kapitola dějin bělehradské bohemistiky a slavistiky* (2005) uvádí, že z celkového počtu 150 bibliografických jednotek jejího díla tvoří sorabika celou třetinu. Významný podíl mají recenze a překlady (překládala mj. Handrije Zejlera, Jakuba Barta a Měrcína Nowaka). Podílela se na makedonské antologii lužickosrbských povídek s názvem *Badnik* (1981, v Budyšině vyšla recipročně antologie makedonských povídek *Čłowjek na třěše*). Její nejvýznamnější překlad románu Marji Mlynkové *Dny w dalinje se bohužel ztratil*. Část jejich článků je zpřístupněna na webu v rámci lužickosrbské části projektu *Rastko* (<www.rastko.org.rs>).

Byla v podstatě jediná, kdo v Srbsku systematicky informoval od Lužických Srbech; stála rovněž u zrodu Srbsko-lužickosrbského spolku. Lužičtí Srbové si byli jejího významu vědomi, a proto v roce 1997 obdržela Cenu Domowiny.

red

DOPISY

Je tomu již šest let, co jsem se (vlastně úplnou náhodou) dostal k práci pro Hórnikovu lužickosrbskou knihovnu. A je to již třetí rok, co v ní působím jako knihovník. Nyní tato má práce končí, rozhodl jsem se odejít z knihovny i z předsednictva SPL, do něž jsem byl zvolen letos na jaře. Mé časové možnosti se vyvinuly v poslední době tak, že svou práci nemohu vykonávat dobře. Dospěl jsem tedy k rozhodnutí, že nastal čas obě funkce přenechat někomu, kdo bude schopen vynaložit dostatek času a energie, kterou si knihovna právem zaslouží. Nyní je tedy čas bilancovat a děkovat.

Když jsem před třemi lety funkci knihovníka přebíral, slíbil jsem tenkrát Miloši Malcovi, že uvedu knihovnu ze stavu chaosu do pořádku. Po celou dobu jsem se o to snažil a troufám si říci, že nyní,

když odcházím, je pořádek v knihovně neporovnatelně větší. Většinu knih je možné bez problémů najít, zavedený systém signatur odpovídá standardům běžných knihoven. A především – v knihovně se objevují čtenáři a knihovna jim může efektivně sloužit, což si dovoluji označit za velký úspěch.

Samozřejmě ne vždy se práce dařila, některé zejména technické obtíže nešlo odstranit tak snadno a práce proto ne vždy pokračovaly tempem, jaké bych si představoval. Nemohu také říct, že bych pro svou práci vždy cítil podporu ze strany předsednictev Společnosti. Byla to velmi náročná práce, avšak patrně právě proto mě bavila.

Chtěl bych zdůraznit jednu nesmírně důležitou věc. Pozitivní vývoj, který Hórnikova lužickosrbská knihovna v posledních letech prodělala, rozhodně není pouze mou osobní zásluhou. Nikdy by k němu nedošlo, nebýt mých spolupracovníků. Děkuji tedy všem těm (a nebylo vás málo), kteří se na práci v knihovně kdykoliv a čímkoliv podíleli. A na prvním místě děkuji Janu Příkrylovi, který knihovně zasvětil velkou část svého volného času a díky němuž práce v knihovně pokračuje nadále – Honzo, díky!

Na závěr bych chtěl poděkovat, že mi byla dána možnost pro Hórnikovu lužickosrbskou knihovnu pracovat. Odcházím z ní obohacen o nesmírně cenné zkušenosti a budu na ni vzpomínat jako na nesmírně zajímavou (a vzhledem k tomu, že v SPL zůstávám, tak třeba ještě ne zcela uzavřenou) kapitolu svého života.

Martin Boukal

ZÁPISNÍK

Milí přátelé Lužice,

končí další rok a ovšem další rok činnosti našeho spolku. Byl dynamický a snad i inovativní. Změnili jsme stanovy, předsednictvo je od letoška voleno na dva roky, Lužický seminář se po čase využívá zase jako vzdělávací prostory (což se víc než pozitivně odrazilo v lužickosrbských anketách, zjišťujících výukové zdroje lužické srbštiny: naše kurzy v nich byly vyhodnoceny jako jeden z relevantních a důležitých zdrojů). Seminář posloužil také jako divadlo, kino, přednáškové a konferenční centrum a především centrum společenské, v němž se často setkávají lidé. Začala fungovat knihovna a archiv Společnosti, dobudovalo se ubytovací zázemí. V Lužickém semináři se tedy začalo konečně pořádně žít. Najednou má další a ten nejdůležitější smysl si tuto klubovnu, jejíž provozování je drahé, udržet. Jenže smlouva s ministerstvem školství měla vypršet zanedlouho, posledního února roku 2017. A tak mi dovoluji předat vám dárek k letošním Vánocům: podařilo se nám prodloužit smlouvu o „výpůjčce“ Lužického semináře o dalších osm let, což je nejdelší doba, kterou tento typ smlouvy umožňuje. Zůstáváme tedy dále, přinejmenším do posledního února roku 2025.

Zároveň bych vám chtěl poděkovat, protože naše akce sledujete a z vašich ohlasů je patrné, že jejich rostoucí počet vítáte s radostí. Je to dílo všech členů předsednictva i několika přátel okolo něj. Aniž chci někoho pominout, některá jména uvést musím.

Především děkuji Elišce Papcunové za nekonečnou podporu, výtky a ucho vždy připravené vyslechnout a poradit. Jí a členům redakce Věstníku za udržení a rozvoj našeho měsíčníku. Ondrovi Šrámkovi za překonaný stres při popularizaci lužické srbštiny v televizi a při novém budování česko-lužickosrbských divadelních vztahů (už 30. ledna přijede do Prahy budyšínské divadlo). Tondovi Křížovi za trpělivou starost o prostory Lužického semináře a neustálý přísun veselé kopy. Archiváři Hynku Oberhelovi za to, že mu na věci záleží. Knihovníkům Martinu Boukalovi (jenž, pravda, se zároveň loučí) a Janu Příkrylovi (jenž bude pokračovat dále sám), za obrovský posun v katalogizaci. Už je to vlastně hotovo! Nakonec celé právní sekci: Zdeňku Blažkovi, Rudovi Leškovi a Martinu Šlechtovi.

Węzo też na serbskim boku chcemy so dżakować. Madleńce Šoľcic, Borborje Zyndźic, Edwardej Wornarjej, Francej Šeńej, Jurjej Łuščanskemu, Clemensej Škodze, Davidej Statnikej a Bjarnatej Cyzej. Jedyn kóždy mjenowany je nam pomhał, někotři ze słowom, někotři tež praktisce. Bě mi česć, někotrych tutych ludźi na nowe wašnje zeznać. Kaž widźimy, česko-serbske počahi su přeco hišće žiwe, poľne respekta, wzajomnosće a nowych přecelstwow. Ma zmysł, so tež we Praze za Serbow zasadźeć.

Ich möchte mich auch bei Stefanie Rehm und David Michel aus dem Verbindungsbüro des Freistaates Sachsen in Prag für eine freundliche Zusammenarbeit herzlichst bedanken. Ohne ihre Hilfe wäre es schwierig, ja fast unmöglich gewesen, einige Veranstaltungen ins Leben zu rufen. An dieser Stelle möchte ich vor allem die Unterstützung bei einer Theatervorstellung im Lausitzer Seminar und einem der Oberlausitz gewidmeten Festival erwähnen.

Těm všem a samozřejmě rovněž vám, milí přátelé, děkuji za podporu a přeji radostné Vánoce a vstup do nového roku s upřímností a mírem v srdci.

*Lukáš Novosad
předseda SPL*

Na začátku roku 2016 vás zveme na tyto akce:

- 23. ledna **přednáška prof. Edwarda Wornara o vzdělávání Lužických Srbů** na univerzitách od 15 hodin v Lužickém semináři
- 30. ledna **divadelní představení Floppy Dolls** od 19:30 v divadle v Řeznické

Pokud si na poslední chvíli ještě marně lámete hlavu s nějakým zapomenutým vánočním dárkem, pozvěte své blízké do divadla! Máme tu čest po více než deseti letech opět přivítat soubor Německo-lužickosrbského lidového divadla v Budyšíně, konkrétně jeho zájezdovou skupinu **Floppy Dolls**, která se na podzim roku 2015 vrátila z úspěšného turné to Texasu (o zájezdu jsme informovali v ČLV 10/2015). Naposledy se u nás divadlo představilo v Brně s fenomenální inscenací Maryši, kterou režíroval Zdeněk Černín a kterou pak i vysílala Česká televize. Divadlo v Budyšíně je dvousouborové, má soubor německý a lužickosrbský, a právě z druhého jmenovaného se rekrutuje většina členů této skupiny. Více informací naleznete na <<http://reznicka.cz/Inscenace/48>>.

Vstupenky je možné zakoupit v divadle a také prostřednictvím SPL na adrese luzice@luzice.cz nebo na telefonním čísle 607912245.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Papcunová U Santošky 11, 150 00 Praha 5, elispapcunova@gmail.com; zástupkyně vedoucí redaktorky: Lucie Janovská Kolarovičová, luzice@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec, Štefan Pilát.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Matějčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.

MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.